

พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ*

Buddhism and Thais' Way of Life in Suvarnabhumi

¹สมบุญ วัฒนะ, ²ประยูร สุขะใจ, ³เริงวิชัย นิลโคตร, ⁴สุวิญ รักษ์ตย์ และ ⁵พีรพัฒน์ พันศิริ

¹Somboon Watana, ²Prayoon Suyajai, ³Reongwit Nilkotara,

⁴Suvin Raksat and ⁵Phiraphath Phansiri

¹วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ³มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,

⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ⁵มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

¹College of Religious, Studies Mahidol University, ²Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

³Rambhai Barni Rajabhat University, ⁴Mahamakut Buddhist University,

⁵Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Somboon.wat@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพระพุทธศาสนากับคุณค่า พื้นที่ และเวลา ของประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ และ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือ ขั้นตอน 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาเป็นคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนบน 4 เส้นทาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 500 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระพุทธศาสนากับคุณค่า พื้นที่ และเวลา ในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิพบว่าดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของดินแดนประเทศไทยได้มีประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 3 ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจากพัฒนาการของเมืองนครปฐมและเมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน คุณลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนาถือเป็นหลักธรรมสายกลาง (มัชฌิมาธรรม) และเป็นองค์รวมส่งผลให้การบูรณาการพุทธศาสนาครอบคลุมได้ทั้งมิติคุณค่า พื้นที่ และเวลา 2) ความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของผู้คนในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ พบว่าความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, S.D. 0.73) องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยมิติคุณค่าทางพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิในปัจจุบันคือคุณค่าทางพระพุทธศาสนาเพื่อการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องคำนึงถึงทุนทางสังคมเป็นรากฐานสำคัญ และต้องให้สอดคล้องความจำเป็น 3 ด้านคือสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; วิถีชีวิตคนไทย; ความเชื่อมโยง; ประเทศไทย; สุวรรณภูมิ

*Received March 4, 2021; Revised April 8, 2021; Accepted May 18, 2021

Abstract

The purposes of the research paper entitled “Buddhism and Thais’ Way of Life in the Suvarnabhumi” were: 1) to study Buddhism and its relationship with value, space and time in the area of Thailand as a part of Suvarnabhumi; and 2) to explore, analyze, and assess the links between Buddhism and Thais’ way of life in Suvarnabhumi. This research applied mixed methods consisting of 2 steps. Step 1 was a qualitative research using group discussion and In-depth interviews of 20 purposive sampling, which were analyzed by content analysis. Step 2 was a quantitative research using questionnaire to ask Thai Buddhist samples in the specific areas of four routes. The 500 samples used in this study were multi-stage random sampling. The tool used was questionnaire with 5-level estimation scale. Data analysis was conducted by descriptive statistics such as Mean, and Standard Deviation.

The results from research findings were found that 1) Buddhism and its links with value, space and time in the area of Thailand as a part of Suvarnabhumi found that as a part of Suvarnabhumi, Thailand begun the history of Buddhism acceptance since the early third Buddhist era. The significant historical evidences found in the establishment of Nakhonpathom, Uthong, and Suphanburi cities. The distinctive feature of Buddhism was to teach the middle truth (majjhena-dhamma) or the middle teaching (majjhena-dhammadesana) and the holistic nature, resulting in the integration of Buddhism to cover dimensions of values, space and time. 2) The links between Buddhism and Thais’ way of life in the Suvarnabhumi were found that there were the linkages of Buddhism and the way of life of Thai people at high level (Mean = 4.08, S.D. 0.73). The bodies of knowledge discovered from the research of Buddhist values dimension for the way of life of Thais in Suvarnabhumi today are Buddhism’s values for living which have to take into account of social capital as the cornerstone and have to meet the 3 dimensions needs: social need, economic need and environmental need in order to ensure sustainability.

Keywords: Buddhism; Thais’ Way of Life; link; Thailand; Suvarnabhumi

บทนำ

คำว่า “สุวรรณภูมิ” ปรากฏเป็นเอกสารต่างๆ ในคัมภีร์โบราณของพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์มหานิทเทศชาดก มลिनทปัญหา และ คัมภีร์มหาวงศ์ เป็นต้น และด้านงานวิจัยมีนักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความมีอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ของดินแดนสุวรรณภูมิ เช่น ผลงานของ Patthranuprawat and Bosakaranat (2020) เรื่อง “นิทานสันสกฤตที่อ้างถึงเรื่องสุวรรณภูมิ” พบว่า มีผลงานที่เป็นภาษาสันสกฤต

จำนวน 11 เรื่องของชาวฮินดูที่ระบุถึงสุวรรณภูมิ สะท้อนให้เห็นว่าชาวอินเดียแต่ครั้งโบราณรู้จักสุวรรณภูมิ และสุวรรณทวีปเป็นอย่างดีในฐานะเป็นดินแดนไกลโพ้นอันตรายและเป็นดินแดนอัศจรรย์ของ Wongthes (2016) เสนอว่า คำว่าสุวรรณภูมิเป็นชื่อรวม ๆ ที่ชาวอินเดียโบราณใช้เรียกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด จากหลักฐานทั้งที่ลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน และที่อื่น ๆ ก็เป็นสุวรรณภูมิ จนแม้สยามประเทศไทยด้วยตามประวัติศาสตร์อาเซียนหรืออุษาคเนย์นั้นบริเวณผืนแผ่นดินใหญ่ มีชื่อเรียกเก่าแก่มาแต่ยุคศีกดาบรพ จนทุกวันนี้ว่า “สุวรรณภูมิ” (Pongpanich 2016, cited in Thinapong et al. 2019) ในผลงานเรื่อง “รอยทางพระพุทธศาสนาแรก ๆ จากอินเดียถึงไทย” ได้สันนิษฐานว่า ดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นได้ทั้งในเมียนมา ไทย และเวียดนาม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ควบคู่กับการค้าอย่างเป็นระบบตั้งแต่พุทธศตวรรษ ที่ 2 เป็นต้นมา มีหลักฐานคือ ลูกปัด เครื่องประดับ ภาชนะสำริดที่ปรากฏเป็นร่องรอยในภูมิภาคภาคตะวันตกและภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ก่อนที่จะตั้งมั่นเป็นวัฒนธรรมทวารวดีในพุทธศตวรรษที่ 12 จากหลักฐานที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าสืบต่อกันมา แสดงให้เห็นว่า ดินแดนประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสุวรรณภูมิ และนับถือพุทธศาสนามากกว่าสองพันปีแล้ว

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 เป็นระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันหมายถึงดินแดนบางส่วนของไทยและเมียนมา เป็นพื้นที่ที่ได้รับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูตสายที่ 8 นำโดยพระโสณมหาเถระและพระอุตรมมหาเถระพร้อมคณะพระพุทธศาสนาจึงได้เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตผู้คนในภูมิภาคนี้ตลอดมา ภูมิภาคนี้จึงได้ชื่อว่าเป็น “ศูนย์กลางสืบสานและถ่ายทอดพระพุทธศาสนา” ไปยังนานาประเทศทั้งอดีตและปัจจุบัน ในส่วนของดินแดนสุวรรณภูมิในบริบทของประเทศไทยได้มีการยืนยันว่าได้รับพระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งแต่ยุคสมัยในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 3 เช่นกัน ดังหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่างๆ ที่ปรากฏในเมืองนครปฐม เมืองอู่ทอง และสุพรรณบุรีในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญรุ่งเรืองพร้อม ๆ กับพัฒนาการของราชอาณาจักรชนชาติไทยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตั้งแต่สมัยอาณาจักรทวารวดีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ประชาชนได้น้อมรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก และระดับประเทศ อาจกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาประจำอาณาจักรหรือเป็นศาสนาประจำชาติมาโดยตลอด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเชื่อมโยงทั้งทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมในดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนไทยได้ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักพุทธธรรม เกิดการปรับตัวสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมผสานกับความเชื่อถือ และข้อปฏิบัติสายอื่นๆ ที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นเดิม ได้ปรากฏเป็นระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะ มีรูปลักษณะและเนื้อหาเฉพาะแต่ละภูมิภาค มีจุดเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาทั่ว ๆ ไป อาจกล่าวได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย มีหลักการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกลมกลืน เป็นเครื่องหล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แสดงความเป็นกัลยาณมิตร เข้ากับใครๆ ได้ง่าย ยินดีในการให้และแบ่งปัน เป็นคนมีน้ำใจ อันเป็นลักษณะเด่นชัดที่ชนต่างชาติสังเกตเห็นและประทับใจ จนตั้งสมญานามเมืองไทยว่าเป็นดินแดนแห่งความยิ้มแย้มหรือสยามเมืองยิ้ม (Phra Promkhunaporn (P.A.

Payutto), 2013) การบูรณาการพุทธธรรมในวิถีชีวิตประจำวันโดยเฉพาะที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตมีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายและครอบคลุม หลายระดับ เช่น งานวิจัยของ Sangsuk and Khammueangsaen (2017) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพบว่า ปัจจัยสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย หลักพุทธธรรม อยู่ในระดับสูง ($r = 0.72$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัจจัยสนับสนุน เพื่อการพัฒนาคุณภาพ ชีวิต มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมด้านปฏิรูปเทวสาสะ ด้านสัปปริสุปปิยะ และด้านอัตตสัมมาปณิธิ อยู่ในระดับสูง ($r = 0.62$, $r = 0.63$, $r = 0.61$) แต่ด้านบุพเพกตบุญญา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.57$) จากความสำคัญทั้งมิติคุณค่าและประโยชน์ของพระพุทธศาสนาข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาซึ่งมีบริษัททั้ง 4 เป็นผู้ขับเคลื่อนกงล้อแห่งพระธรรมจักร ได้ทำหน้าที่สอดคล้องกับอุดมการณ์อันเกิดจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงมอบให้แก่พระอริยสาวกชุดแรกในการทำหน้าที่ให้ไปเผยแผ่พุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย

บทความนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้จากการศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย โดยมุ่งตอบคำถามและปัญหาของการวิจัย (Research problems/questions) ว่า 1) ความเชื่อมโยงของพุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวัน ซึ่งหมายถึงการที่พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อพระพุทธศาสนาในด้านทัศนคติและความรู้สึก ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม ด้านนำหลักพุทธธรรมกำกับดูแลตนเอง ด้านนำหลักพุทธธรรมในการจูงใจตนเอง ด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาพุทธศาสนา เป็นอย่างไร และ 2) ความเชื่อมโยงของพุทธบูรณาการร่วมสมัย ที่พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อพระพุทธศาสนา ด้านความพร้อมด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านสภาพทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชน ด้านสภาพทุนทางสังคมสงเคราะห์และสุขภาวะชุมชน ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสา ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านมีความเพียร สติปัญญาในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีความมุ่งหมายว่าผลการศึกษานี้ จะเป็นประโยชน์ในอันที่จะนำไปเป็นสารสนเทศทางวิชาการและองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาในมิติด้านคุณค่า พื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของผู้คนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ” เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง “โครงการจ้างที่ปรึกษาและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางด้านพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ

วัฒนธรรม และสังคม สุวรรณภูมิจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต เพื่อการกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนยุทธศาสตร์ของประเทศในมิติศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม” อดทนงบประมาณโดยสำนักประยุกต์และบริการภูมิสารสนเทศ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิและในประเทศไทย ทศนะของนักวิชาการต่อสุวรรณภูมิและพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรม เรื่องไตรสิกขา แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดจิตอาสา แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องความเพียร สติปัญญา ในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบเครื่องมือเพื่อหาความเชื่อมั่นโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 ได้ผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนสาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ MU-SSIRB 2019/031.1202 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562

ขั้นตอนที่ 4 การวิจัยคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คนที่เป็นพุทธศาสนิกชน จากพื้นที่ 4 เส้นทาง คือ 1) กรุงเทพมหานคร-นครปฐม 2) พระนครศรีอยุธยา-สุพรรณบุรี 3) สุโขทัย-กำแพงเพชร และ 4) เชียงใหม่-เชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์สำคัญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิมาอย่างยาวนาน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ 1) ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 2) มีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่อย่างน้อย 5 ปี และ 3) เป็นผู้ยินดีให้ข้อมูลและอนุญาตให้เผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)

ขั้นตอนที่ 5 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาคือพุทธศาสนิกชนไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) จากพื้นที่ 4 เส้นทาง คือ 1) กรุงเทพมหานคร-นครปฐม 2) พระนครศรีอยุธยา-สุพรรณบุรี 3) สุโขทัย-กำแพงเพชร และ 4) เชียงใหม่-เชียงราย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 6 การรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูล และ สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

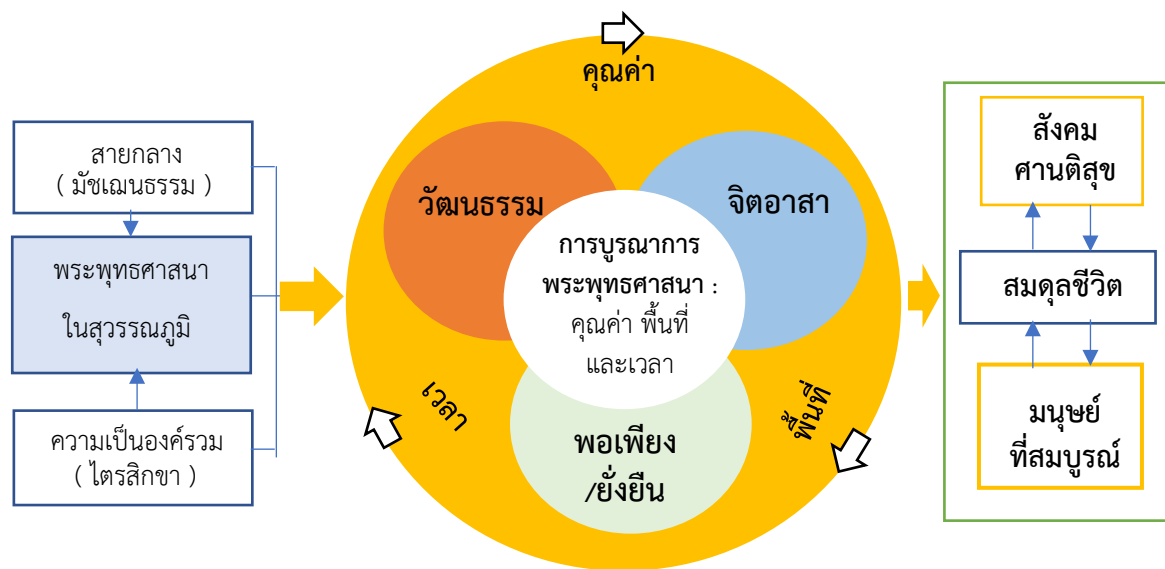
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนากับคุณค่า พื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิปรากฏเป็นหลักฐาน

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งปัจจุบันหมายถึงอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของประเทศไทยและเมียนมา (Republic of the Union of Myanmar) ผ่านสมณทูตสายที่ 8 มีพระโสณมหาเถระและพระอุตรมหาเถระพร้อมคณะ ตามพระประสงค์ของพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 239 - 312 ครองราชย์ พ.ศ. 270 - 311) แห่งราชวงศ์โมริยะ ประเทศอินเดียได้ส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้น้อมรับเอาพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ผสมผสานกับวัฒนธรรมตามบริบท และภูมิภาคนี้ได้เป็นศูนย์กลางสืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

2) พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมไทย พบว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของสังคมไทยตั้งแต่อาณาจักรทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 5-16 สมัยอาณาจักรศรีวิชัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-18 สมัยอาณาจักรลพบุรีช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-18 สมัยอาณาจักรสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 18-20 อาณาจักรล้านนา พุทธศตวรรษที่ 19-21 สมัยอาณาจักรอยุธยา พ.ศ. 1893-2310 สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2310-2325 และสมัยรัตนโกสินทร์จาก พ.ศ. 2325 - ปัจจุบัน หลักพุทธธรรมที่เด่นชัดทางการปกครองได้แก่ทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 และราชสังคหวัตถุ 4 เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในการบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเป็นหลักการบริหารราชการจนถึงปัจจุบัน 3) การบูรณาการพระพุทธศาสนาในมิติคุณค่าพื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในประเทศไทย พบว่าหลักพุทธธรรมมีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นสายกลาง (มัชฌิมนธรรม) ความเป็นองค์รวม (Holistic) และมีเป้าหมายเพื่อชี้้นำถึงความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เหตุนี้จึงมีความสอดคล้องวิถีการดำเนินชีวิตหลายมิติ เช่น มิติการครองตนได้แก่พรหมจรรย์ 4 มิติการปกครองคนได้แก่พรหมวิหาร 4 มิติการบริหารงาน ได้แก่อิทธิบาท 4 และ มิติการเชื่อมสังคมและชุมชน ได้แก่หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น มิติความเป็นองค์รวมเน้นเน้นที่การพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งมีหลักธรรมพื้นฐานได้แก่หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ด้านศีล การมีวินัยที่คอยควบคุมพฤติกรรม ด้านสมาธิ ความแน่วแน่ต่อเป้าหมาย และการดำเนินชีวิต และด้านปัญญา การสั่งสมบทเรียนและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้านการบูรณาการพระพุทธศาสนาสะท้อนได้ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านคุณค่า หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เป็นหลักการ บูรณาการ (Integration) เข้าวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมในดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มิติที่ 2 ด้านพื้นที่ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นวิถีวัฒนธรรมของคนไทย เป็นครรลองการประกอบอาชีพ และวัฒนธรรม และ มิติที่ 3 ด้านเวลา พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่นำสู่การสร้างนวัตกรรม ทางความคิดร่วมสมัยกับสังคมไทย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จิตอาสา และการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถสรุปเป็น การบูรณาการพระพุทธศาสนาดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงการบูรณาการพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ พื้นที่ และเวลาในดินแดนสุวรรณภูมิ

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิว่าลักษณะเด่นชัดคือความเป็นหลักธรรมสายกลาง (มัชฌิมนธรรม) ที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และเป็นองค์รวม การบูรณาการพระพุทธศาสนาในมิติคุณค่า พื้นที่ และเวลา สะท้อนให้เห็นการผสมผสานกับแนวคิดร่วมสมัยที่สำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวัน ในรายด้านและภาพรวม

ระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวม	n = 500		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทัศนคติ และความรู้สึก	4.27	0.72	มาก
2. ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม	4.16	0.75	มาก
3. ด้านนำหลักพุทธธรรมกำกับดูแลตนเอง	4.12	0.74	มาก
4. ด้านนำหลักพุทธธรรมในการจูงใจตนเอง	4.08	0.73	มาก
5. ด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ	4.00	0.78	มาก
6. ด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนา	4.00	0.75	มาก
รวม	4.10	0.74	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับความเชื่อมโยงรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านทัศนคติ และความรู้สึก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. 0.72) รองลงมาคือ ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม ($\bar{X} = 4.16$, S.D. 0.75) น้อยที่สุด มี 2 ด้าน คือด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. 0.78)

และด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. 0.75) ส่วนระดับความเชื่อมโยงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. 0.74)

2) ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย ในรายด้านและภาพรวม

ระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวม	n = 500		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความพร้อมด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม	4.09	0.74	มาก
2. ด้านสภาพทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชน	4.12	0.76	มาก
3. ด้านสภาพทุนทางสังคมสงเคราะห์และสุขภาวะชุมชน	4.02	0.81	มาก
4. ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์	4.11	0.76	มาก
5. ด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสา	4.13	0.71	มาก
6. ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน	3.94	0.69	มาก
7. ด้านมีความเพียร สติปัญญา และกำลังกาย ตามรอยพุทธธรรมในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก	4.10	0.62	มาก
รวม	4.07	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าสูงสุดคือด้านสภาพทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสาอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. 0.71) รองลงมาคือด้านสภาพทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชนอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. 0.76) ด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. 0.69) ส่วนระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. 0.72)

3) สรุประดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามการสรุประดับความเชื่อมโยงในภาพรวมของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ

ระดับความเชื่อมโยงรายด้านและภาพรวม	n = 500		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน	4.10	0.74	มาก
2. ความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย	4.07	0.72	มาก
รวม	4.08	0.73	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. 0.74) และด้านความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. 0.72) และระดับความเชื่อมโยงภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. 0.73)

สรุปได้ว่า ระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้านคือ พุทธธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน ด้านพุทธบูรณาการร่วมสมัย และสรุประดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดน

สุวรรณภูมิผลสรุปรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่าพุทธธรรมมีความเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย พบว่า การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ 3 มิติที่สำคัญดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 พระพุทธศาสนาในฐานะต้นทุนทางสังคมในดินแดนสุวรรณภูมิ: พระพุทธศาสนาเป็นต้นทุนทางสังคม (Social Capital) และเชื่อมโยงการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

มิติที่ 2 ความเป็นองค์รวม (Holistic Approach): หลักพุทธธรรมมีความเป็นสายกลาง สอดแทรกอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) ของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยเห็นได้ทั้งมิติสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และเป็นศาสตร์การจัดการร่วมสมัย

มิติที่ 3 แนวปฏิบัติสู่การบูรณาการโดยมีพุทธธรรมเป็นฐาน (Buddhism based integration): การใช้พุทธธรรมเป็นฐานการบูรณาการด้านการส่งเสริม การพัฒนาต่อยอดอย่างเป็นระบบและจริงจัง จะส่งผลให้สถาบันพระพุทธศาสนา และสังคมไทย เกิดการพัฒนา สืบสาน ต่อยอดสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พัฒนาการและประวัติศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งปัจจุบันหมายถึงอาณาเขตครอบคลุมอาณาเขตบางส่วนของประเทศไทยและประเทศเมียนมา (Republic of the Union of Myanmar) ผ่านสมณทูตสายที่ 8 มีพระโสณมหาเถระและพระอุตรมมหาเถระพร้อมคณะตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 239 - 312 ครองราชย์ พ.ศ. 270 - 311) แห่งราชวงศ์โมริยะประเทศอินเดียได้ส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่งผลให้ประชาชนทั้งสองประเทศได้น้อมรับเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาดำเนินชีวิต เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนและเป็นศูนย์กลางสืบสานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Wallibhodom (2020) ที่ศึกษาถึงเส้นทางการรับวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาว่า “ดินแดนเอเชียอาคเนย์หรือสุวรรณภูมิได้รับเอาวัฒนธรรมจากอินเดียเข้ามาคือ “พระพุทธศาสนา” ถูกนำเข้ามาผ่านเส้นทางการค้าเหล่านี้อำนาจส่วนใหญ่ก็นับถือพระพุทธศาสนา และสินค้าที่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่นำมาค้าขายกันนอกจากจะเป็นอัญมณี เครื่องประดับแล้วยังมีการค้า “พระธาตุ” ซึ่งเป็นสินค้าทางความเชื่อเหมือนกับการเช่าบูชาพระเครื่อง” สอดคล้องกับ Pongpanich (2020) ที่ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาว่า “การศึกษาจากต่างประเทศให้ข้อมูลว่าสุวรรณภูมิมีอยู่เมื่อประมาณ 2,000 ปีที่แล้ว เชื่อว่าค่อย ๆ ก่อตัวเป็นรัฐมีการค้าที่มากพร้อมกับศาสนาพุทธเป็นหลัก นักวิชาการอินเดียอธิบายว่าพ่อค้าของอินเดียคือชาวพุทธ เพราะอินเดียกับจีนจะไม่เดินทางออกนอกประเทศเพราะข้อห้ามทางศาสนา” และที่ผลการวิจัยพบว่าหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นสายกลาง (มัชฌิมนธรรม) และความเป็นองค์รวม (Holistic) และเป็นเป้าหมายเพื่อชี้้นำถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการบูรณาการพระพุทธศาสนาสะท้อนได้ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านพื้นที่ และด้านเวลา และพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่นำสู่การสร้างนวัตกรรมทางความคิดร่วมสมัยกับสังคมไทย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จิตอาสา และการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ Phra Promkhunaporn (P.A. Payutto) (2013) ที่แสดงทัศนะให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเมื่อดำรงคงอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยมายาวนานเช่นนั้นแล้วได้ส่งผลความเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของผู้คนทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน เป็นแบบของคนไทย โดยเฉพาะ และเป็นบ่อเกิดประเพณีที่ดีงาม สอดคล้องกับ Israngul Na Ayuthaya and Dhammapiya (2016) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิด และแนวปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กรในทุก ระดับโดยคำนึงถึง 3 หลักการ ได้แก่ ความพอประมาณ เห็นศักยภาพของตนเองและสภาพแวดล้อมตามจริง ความมีเหตุผล บนพื้นฐานความถูกต้อง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตลอดเวลา และการที่จะคิด พุด ทำ อย่างพอเพียงได้นั้น จำเป็น จะต้องใช้ความรู้ต่างๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานจิตใจ และการดำเนินชีวิต นอกจากกรอบแนวคิดภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เพิ่มอีกปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม เพื่อให้การพัฒนาได้ตระหนักถึงความสำคัญ โดยเน้น การพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อย่างเป็นองค์รวม (Holistic) สะท้อนให้เห็นได้ว่ารูปแบบที่ถ่ายทอดคุณค่าของพระพุทธศาสนา และความเชื่อมโยงกับลักษณะทางภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และวัฒนธรรม ในเชิงพื้นที่ และเวลา (Space and Time) ในพื้นที่สุวรรณภูมิ ได้รับการยึดถือเป็นแนวทางและเป็นมาตรฐานสำหรับความประพฤติการบำเพ็ญกิจหน้าที่ และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ ภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป เป็นการยืนยันถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่าเป็นพื้นฐานสำคัญให้คนไทยได้อบรมตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และนำไปสู่การสร้างสังคมสันติสุขได้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1) พุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวันในรายด้านและภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. 0.74) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมโยงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธธรรมที่ส่งผลชีวิตประจำวัน ด้านทัศนคติ และความรู้สึก ด้านความตระหนักต่อหลักพุทธธรรม ด้านการนำหลักพุทธธรรมกำกับดูแลตนเอง ด้านการนำหลักพุทธธรรมในการจงใจตนเอง ด้านนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ และด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการธำรงรักษาพุทธศาสนา เพราะในความเชื่อและความรู้สึกประมาณค่าของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งผ่านเข้ามาในประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยความรู้สึกเชิงประมาณค่านี้นี้เป็นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ นอกจากนั้นยังมีแรงผลักดันภายในที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทางและไปสู่เป้าหมาย และมีการน้อมนำหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการและด้านการจัดการปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อ

การธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bodeera, Adivadhanasit, Banchirdrit and Suyaprom (2013) ที่ศึกษาการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา พบว่าการบริหารงานในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดประสิทธิผลการบริหารงานในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร การบริการงานควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน การอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม คุณธรรม และให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thamchob (2017) ที่ศึกษาเรื่อง “พุทธบูรณาการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์: วิเคราะห์ในเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์” ที่พบว่า แนวทางการบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการ” ควรประกอบด้วย 1) ส่งเสริมเติมเต็มกำลังใจ 2) มีขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจนรัดกุม 3) ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย 4) บริหารจัดการอย่างคุ้มค่า 5) บริหารจัดการทันต่อเวลา 6) มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และ 7) สนับสนุนคนเก่งคนดีให้ทำงาน ขณะเดียวกันเพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์เกิดผลเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ ควรจะต้อง 1) มีการติดตามตรวจสอบอย่างเป็นธรรม 2) มีความสำรวมระวังทางกาย วาจา 3) หมั่นพัฒนาตามหลักศีลสมาธิปัญญา 4) บริหารจัดการอย่างคุ้มค่า 5) ดำเนินตามแนวทางพอเพียง 6) เคารพและตรงต่อเวลา 7) หมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และสอดคล้องกับ Watana et al. (2018) ศึกษาเรื่อง “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน” พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และสถานการณ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน ตามองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านศาสนบุคคล 2) ด้านศาสนพิธี 3) ด้านศาสนวัตถุ และ 4) ด้านศาสนธรรม ต้องส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระไตรปิฎก ให้แก่พุทธบริษัท รัฐควรสนับสนุนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย โดยเฉพาะแผนกธรรมและบาลี ในฐานะเป็นรากฐานการศึกษาในพระพุทธศาสนา จัดตั้งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์นานาชาติแห่งประเทศไทย เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้สามารถสร้างคุณค่าให้มากยิ่งขึ้น

2) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนา: พุทธบูรณาการร่วมสมัย ในรายด้านและภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมโยงภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. 0.72) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเชื่อมโยงอยู่ในระดับมากทุกด้าน เป็นการยืนยันถึงระดับการเชื่อมโยงกลุ่มตัวอย่างที่มีองค์ประกอบของจิตอาสาในพระพุทธศาสนาเถรวาทตามคุณลักษณะ 4 ประการ คือ 1) การแสดงออกด้วยความยินดี หรือเต็มใจเพื่อมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ 2) การให้ธรรมทาน หมายถึงการเสนอข้อธรรม เป็นแนวทาง ดำเนินชีวิตการให้คำแนะนำ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยเมตตา และ 4) การพัฒนาตนให้เข้ากับชุมชน จึงทำให้เกิดต้นทุนทางสังคมของชีวิตหลายด้าน เช่น ด้านจิตอาสา ด้านการศึกษาในชุมชน ด้านบทบาทพระสงฆ์ ด้านมีความเพียร สติปัญญา ตามรอยพุทธธรรมในพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ด้านความพร้อมด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านสังคมสงเคราะห์ และสุขภาวะชุมชน และด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม

แบบใหม่ที่ว่า ทูทางสังคม (Social Capital) ไม่ใช่เพียงทุนทางเศรษฐกิจหวังกำไรหรือแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่ทุนทางสังคมมีลักษณะเป็นผลประโยชน์หรือต้นทุนส่วนรวมที่มาจากการช่วยเหลือและความร่วมมือกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคม (Putnum, 2000) สอดคล้องกับ Romrattanaphan (2005) ที่กล่าวว่า ทูทางสังคม เป็นต้นทุนความดีงาม ที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสร้างมิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมระหว่างบุคคลหรือครอบครัวที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคม ผลการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นว่าด้านทุนทางสังคมเกี่ยวกับจิตอาสาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในส่วนตัวของบุคคลที่จะทำให้มีจิตสาธารณะ ทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สอดคล้องกับงานงานวิจัยเชิงประจักษ์ของ Karl Lins et. al. (2017) เรื่อง Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility during the Financial Crisis โดยศึกษาข้อมูลของบริษัทต่างๆ ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาช่วงปี 2551–2552 ช่วงวิกฤตการณ์การเงิน (Financial crisis) โดยพบว่า องค์กรที่สร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไว้มาก มีผลกำไรตอบแทนที่มากขึ้นกลายเป็นทุนสำคัญ ดีกว่าองค์กรที่ไม่มีทุนด้านความไว้วางใจ ผลลัพธ์ของทุนทางสังคมในเรื่องความไว้วางใจนี้ จะส่งผลดีมากที่สุดในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ ดังนั้นองค์กร สามารถสร้างความไว้วางใจที่ได้จากการลงทุนใน CSR (Corporate social responsibility) ขององค์กร ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนั้นตัวเลขทางการเงินอาจไม่ใช่คำตอบที่จะให้คู่ค้าทำสัญญาด้วย แต่อาจพิจารณาความน่าเชื่อถือขององค์กรผ่านจากทุนทางสังคมที่องค์กรสะสมไว้ สอดคล้องกับ Wongyai (2019) ที่ได้กล่าวว่าทุนทางสังคมการศึกษาในชุมชน คือ ทุนทางสังคมในมิติที่ถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้ และเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามที่นำไปสู่การดำรงชีวิตแบบพอเพียง และยั่งยืนให้กับสังคมภาพรวมได้ และสอดคล้องกับ Intria (2017) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า คือการดำเนินชีวิต ที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดี สร้างมิตรภาพ มีการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งต้องสร้างขึ้น ในการสร้างทุนทางสังคมต้องมีการสะสมทุนโดยคนในชุมชนต้องมีมิตรภาพที่ดีต่อกันมีส่วนร่วมในกลุ่ม มีมิตรภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน การสะสมความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ทำให้คนบรรลุถึงความต้องการทางสังคม และชุมชนจะได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ทำให้เกิดมิตรภาพ ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความเห็นอกเห็นใจกัน เกิดสังคมสันติสุข

สรุป

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิในอดีตและหมายถึงภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบัน ราวพุทธศตวรรษที่ 3 ศูนย์กลางที่รับเอาพระพุทธศาสนาครั้งแรกในนามดินแดนสุวรรณภูมิตามหลักฐานโบราณคดีต่างๆ กล่าวสอดคล้องกันว่าได้แก่ดินแดนบางส่วนของประเทศไทยและประเทศเมียนมาในปัจจุบัน ในส่วนประเทศไทย ตั้งแต่ครั้งแรกรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาก็ยอมรับนับถือว่าเป็นศาสนาหลักอยู่คู่ดินแดนประเทศไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบันกว่าสองพันปีมาแล้ว ส่งผลให้คนไทยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความเป็นสายกลางและความเป็นองค์รวมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในที่สุด

และพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางความคิดร่วมสมัย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จิตอาสา และการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น จึงทำให้พระพุทธศาสนาส่งผลความเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมินี้ตลอดมา ดังผลการวิจัยที่พบว่า มีความเชื่อมโยงภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. 0.73) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไทยบนฐานหลักพุทธธรรม พระพุทธศาสนาสอนการดำเนินวิถีชีวิตทางสายกลาง มีความเป็นองค์รวม สามารถบูรณาการสู่การดำเนินชีวิตได้ทุกมิติ เป็นอัตลักษณ์ของสังคมไทย การสร้างความเข้มแข็งบนฐานพุทธธรรมจะนำไปสู่การผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ได้

2.2 ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างสุขภาวะบนฐานพุทธธรรม การมุ่งส่งเสริมคุณค่าจากการทำให้ชีวิตของผู้ปฏิบัติเข้าถึงสุขภาวะทั้ง 4 มิติ กล่าวคือ กาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และการส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางการสร้างสุขภาวะอย่างบูรณาการ เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม ศูนย์สมาธิสำหรับโลกตามภูมิภาค การพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศูนย์ปฏิบัติสมาธิภาวนาขนาดใหญ่ เป็นต้น จะเป็นแนวทางหนึ่งในการต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกในพระพุทธศาสนาในมิติอื่น เช่น ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี และด้านศาสนบุคคล เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาเป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดมูลค่า และเป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของประชาชนไทย ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทย และเพื่อให้ได้หลักฐานสนับสนุนว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยซึ่งเป็นดินแดนสุวรรณภูมิในอดีตเป็นการยืนยันความสำคัญของพุทธธรรมต่อดินแดนประเทศไทยในสุวรรณภูมิ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางดินแดนสุวรรณภูมิสู่มิติอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ การบูรณาการการเสริมสร้างมิติ Soft Skill บนฐานพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับการดำรงชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล วัฒนธรรมสุวรรณภูมิเชิงนิเวศวิทยาแนวพุทธ และอโรควิทยา การสร้างนวัตกรรมสุขภาวะตามเส้นทางสุวรรณภูมิ เป็นต้น

References

- Bodeera, C., Adivadhanasit, C., Banchirdrit, S., & Suyaprom, S. (2013). The Buddhist Sangha Administration for Buddhism stability in region 4 of the Buddhist Sangha Administration. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 19(1), 43-54.
- Intria, M. (2017). Social Capital. *Narkbhut Paritat Journal*, 9(2), 14-25.
- Israngul Na Ayuthaya, J., & Dhammapiya, P. (2016). *Following Father's Footsteps of Sufficient Life...to Sustainable Development*. (14th Ed.). Bangkok: Pimsiripattthana.
- Lins, K. V., Servaes, H., & Tamayo, A. (2017). Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility during the Financial Crisis. *Journal of Finance*, 72 (4), 1785–1824.
- Patthranuprawat, S., & Bosakaranat, N. (2020). Allusion of Suvanabhumi in Sanskrit Tales. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 20(2), 53-81.
- Phra Promkhunaporn (P.A. Payutto). (2013). *Importance of Buddhism as the National Religion of Thailand*. (19th Ed.). Bangkok: Thammasapa.
- Pongpanich, B. (2020). *Buddhism and Trade Rout in Suvarnabhimi Tera Incognita*. Retrieved January 11, 2021, from https://www.silpa-mag.com/on-view/art-and-culture-club/article_44638
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Romrattanaphan, W. (2005). *Social Capital*. Bangkok: October Print.
- Sangsuk, S., & Khammueangsaen, B. (2017). Development of Life Quality with Buddhadhamma to Students in Muban Chombueng Rajabhat University, Chombueng District, Ratchaburi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 91-105.
- Thamchob, V. (2017). The Buddhist Integration of the Sangha Organization Administration in Nakhon Sawan Province: Analyzed from the Process and Achievement. *Romphruak Journal*, 35(1), 115-137.
- Thinapong, S. et al. (2019). *Suvarnabhumi Terra Incognita*. Bangkok: Geo-Informatics and Space Technology Development Agency (Public Organization).
- Wallibhodom, S. (2020). *Buddhism and trade routes in Suvarnabhumi Terra Incognita*. Retrieved January 24, 2021, from https://www.silpa-mag.com/on-view/art-and-culture-club/article_44638

- Watana, S. et al. (2018). *The Stability of Buddhism in the Modern Thai Society* (Research Report). Bangkok: Department of Religious Affairs, Ministry of Culture.
- Wongthes, S. (2016). *Sujit Wongthes: Thai History cannot be separated from Suvarnabhumi History in ASEAN*. Retrieved January 20, 2021, from https://www.matichon.co.th/columnists/news_202473
- Wongyai, V. (2019). *Volunteer*. Retrieved February 10, 2019, from <http://www.curriculumandlearning.com>